

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук

Мацелюх Іванни Андріївни

на дисертацію Вісьтака Ігоря Ярославовича за темою:

**«СОЦІОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ
США ХХ СТОЛІТТЯ»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права;

історія політичних і правових учень

Актуальність теми дослідження. Повномасштабне вторгнення з боку північного сусіда, порушення територіальної цілісності України, ракетні удари по усій території держави, загибелі мирних жителів, в тому числі дітей, змушують нас переглянути цінності, потреби і орієнтири. Таке переосмислення не обмежується лише національно-патріотичними, морально-етичними чи культурними аспектами, але й охоплює правову сферу, включаючи зміст і сутність самого права, правознавства та юриспруденції. В таких умовах важливим постає аналіз соціологічного аспекту, який дозволяє по-новому поглянути на вказані явища. Соціологія права допомагає зрозуміти, як війна і супутні кризи впливають на правову свідомість суспільства, які зміни відбуваються у сприйнятті права і справедливості, та як правові інституції адаптуються до нових викликів.

Війна спричиняє зміну правових норм та принципів, зростає усвідомлення важливості прав людини, захисту цивільного населення, притягнення до відповідальності за воєнні злочини. У зв'язку з цим виникають нові законодавчі ініціативи щодо посилення національної безпеки, захисту критичної інфраструктури, підтримки постраждалого цивільного населення, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, військовослужбовців тощо. Окрім іншого актуалізуються питання дотримання міжнародного права та ролі міжнародних інституцій у означених

Загальна канцелярія
ЛНУ імені Івана Франка
Вхідний № 749
12. 06 2024р.

ситуаціях. Важливим аспектом постає притягнення до відповідальності за воєнні злочини на міжнародному рівні. Своєю чергою, юристи зокрема та науковці загалом стикаються з необхідністю розробки нових концепцій та підходів, які б відповідали сучасним викликам. Відтак, виникає потреба у проведенні наукових розвідок, здатних вирішувати означені проблеми, що виникають в умовах війни та будуть витребувані в період повоєнної відбудови України.

Таким чином, дослідження соціологічної концепції права нині є надзвичайно важливим. Особливий інтерес складає соціологічна концепція права у США, яка розглядає право як засіб соціального контролю, а також простежує за соціологічними змінами в суспільстві та їх впливом на саме право. Переконані, дослідження такого досвіду для вітчизняної наукової сфери в умовах системних трансформацій воєнного стану є вкрай актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації є достатнім. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації є цілком обґрунтовані, причому широко використано джерельну, історіографічну базу та пізнавальний інструментарій. Автор досить аргументовано визначив ключові аспекти досліджуваної проблеми, її об'єкт і предмет. Сформульовані мета та завдання дослідження, дозволили дисертанту на підставі ґрунтовного загальнотеоретичного та історико-правового аналізу висвітлити соціологічну концепцію права в юриспруденції США ХХ ст. в історичному процесі її становлення як ідейну основу соціологічного праворозуміння.

Так, комплексно опрацьовано та систематизовано наукові дослідження соціологічної концепції права у США в українському правознавстві, простежено за передумовами виникнення соціологічної концепції права загалом та її зародженням і розвитком в американській політико-правовій думці. Окреслено формування та утвердження соціологічної концепції в юриспруденції Америки. Окрема увага присвячена основним представникам

соціологічної юриспруденції США ХХ століття та їх правовим концепціям, а саме проаналізовано теорію справедливості Джона Ролза та політико-правові вчення Роско Паунда.

Достовірність, новизна висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше в українській правовій науці зроблено спробу комплексно проаналізувати соціологічну концепції права в юриспруденції США ХХ ст., з'ясувати її засадничі положення, які стали ідейною основою історичного розвитку соціологічного праворозуміння, визначити її роль у розвитку політико-правової думки світу загалом та України зокрема, а також окреслити перспективи використання знань про соціологічну концепцію права в США у вітчизняній освіті, науці, правотворчій, правотлумачній, правозастосовчій діяльності та у ході системних трансформаційних змін, що відбуваються через умови воєнного стану, та внаслідок реформування національної правової системи у руслі євроінтеграційних процесів.

Для досягнення поставленої мети та реалізації завдань у ході підготовки дисертаційної праці використано комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих філософсько-світоглядних підходів, загальнонаукових і спеціальнонаукових методів. При цьому філософсько-правову основу дисертаційного дослідження передусім складає концепція сучасної гуманістичної філософії про взаємозв'язки суспільства, держави та людини у сфері правового регулювання, теорії правової та соціальної держави.

У науковому контексті імпонує спосіб викладення результатів наукового пошуку здобувача – від висвітлення виникнення соціологічної концепції права до проникнення в політико-правову думку юристів США та розгляду основних наукових здобутків провідних представників соціологічної концепції, а саме Джона Ролза та Роско Паунда.

Об'єктом та предмет дослідження сформульовані вдало, чітко, що не викликає зауважень у цій частині. Логічно вбачається **структура дисертації**, яка складається з анотації державною та англійською мовами,

списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, що об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загалом, аналіз змісту розділів дисертації, висновків до них і загальних висновків дозволяють підсумувати, що мета і завдання дослідження в основному реалізовані.

Апробація дисертації. Основні результати дисертації відображено у 5 публікаціях, з яких 3 наукові статті, одна з яких опублікована у фаховому іноземному виданні та 2 тези, висвітлені в матеріалах наукових конференцій, а саме: XVI Науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 8-9 лютого 2010 р.); XXIX Звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 2-3 лютого 2023 р.). Ключові положення і висновки дисертації обговорювалися на кафедрі історії держави, права та політико-правових учень Львівського національного університету імені Івана Франка.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, за якою вона подається до захисту, а зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації. Зміст дисертації й автореферату Вісьтака Ігоря Ярославовича свідчить про високий науковий рівень і всебічність опрацювання фундаментальних аспектів обраної теми, глибоке розуміння проблем соціологічної концепції права в юриспруденції США ХХ століття.

Автор опрацював значний об'єм вітчизняної та зарубіжної літератури (загалом 244 найменування), в тому числі монографії, наукові статті дослідників із означеної проблематики. Свої висновки автор підкріплює посиланням на відповідні джерела, практику Верховного Суду США, що в цілому дозволило розв'язати поставлені задачі та дійти до обґрунтованих висновків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено стан її розробки, окреслено зв'язок роботи з науковими

програмами, планами та темами, мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів дисертації та кількість публікацій, а також охарактеризовано структуру дисертації. Розділ 1 «Методологічна основа дисертаційного дослідження» присвячений розгляду історіографічної спадщини наукових досліджень соціологічної концепції права у США в українському правознавстві, окреслено джерельну базу роботи, проаналізовані методи дослідження та вказано їх значення у ході наукового пошуку. У свою чергу розділ 2 «Загальна характеристика соціологічної концепції права в юриспруденції США ХХ століття» спрямований на висвітлення передумов виникнення соціологічної концепції права, її зародження в США та формування соціологічного напрямку в американській юриспруденції у ХХ столітті. При цьому розділ 3 «Ключові представники соціологічної юриспруденції США ХХ століття та їх правові концепції» охоплює дослідження теорії справедливості Джона Ролза, як основи соціологічної концепції права у США, політико-правового вчення Роско Паунда та інших знаних юристів – мислителів, які працювали у означеній сфері.

Оцінка мови і стилю дисертації. Текст дисертаційного дослідження підготовлений науковим стилем, державною мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Оформлення дисертації відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення дисертаційного дослідження та наукових публікацій фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертації не виявлено текстових запозичень, використання ідей, наукових матеріалів і результатів наукових пошуків інших авторів без посилання на джерела та інших випадків порушення академічної доброчесності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідної проблематики кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Історія державно-правового розвитку та політико-правової думки в Україні та зарубіжних країнах», державна реєстрація №0105U007451, термін 2005–2009 рр.

Зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи позитивні аспекти роботи, звернемо увагу й на деякі дискусійні, не повною мірою опрацьовані положення дисертації та автореферату:

По-перше, викликає певні дискусії та незрозуміння текст на сторінках 19 – 20 дисертації та сторінці 5 автореферату, який викладений у такій редакції: «Удосконалено наукові положення про реконструкцію юриспруденцією США ХХ ст. ідей та теорій права, започаткованих на українських землях професорами університетів Є. Ерліхом, Л. Петражицьким, С. Дністрянським, Б. Кістяківським, Ф. Тарановським – фундаторами соціологічного праворозуміння». На мою думку, удосконалити наукові положення Є. Ерліха, Л. Петражицького, С. Дністрянського, Б. Кістяківського чи Ф. Тарановського могли лише самі професори, а от їхні ідеї могли набути нового звучання в працях плеяди учнів, які, спираючись на них, прийшли до нових висновків. Відтак, коректніше вказувати про удосконалення політико-правової думки, де внаслідок аналізу напрацювань Є. Ерліха, Л. Петражицького, С. Дністрянського, Б. Кістяківського та Ф. Тарановського дисертанту вдалося сформулювати нові фундаментальні положення соціологічної юриспруденції.

По-друге, аналізуючи вищенаведену цитату, вважаємо за доцільне зауважити, що політико-правові ідеї, теорії права, як і саме право існує в часі і просторі, а також поширюється на відповідне коло осіб, на яке спрямоване, однак, переконані, не може існувати «на українських землях».

По-третє, на нашу думку, потребує конкретизації шосте положення рубрикації «вперше», де зазначено про «здійснену спробу обґрунтувати

перспективи соціологічної концепції права, пов'язані з ефективною адаптацією правової системи до соціальних умов, які постійно змінюються». Відтак, у ході публічного захисту доцільно було б висвітлити, які саме перспективи соціологічної концепції права отримали обґрунтування.

По-четверте, на сторінці 18 дисертації та 4 автореферату дисертантом стверджується про формування «авторської методології дослідження соціологічної концепції права в США шляхом об'єднання трьох концептуальних підходів – мережевого, історико-правового та соціологічного у «широкий підхід»...». Як відомо, методи пізнання - це, система принципів, способів, процедур, що складаються з певних дій або операцій, котрі використовуються у процесі наукової діяльності, за допомогою яких здобувається й обґрунтовується нове знання в науці, тобто інструмент досягнення певної мети. Відтак, потребує уточнення чи пояснення заявлена авторська новітня методологія як інструментарій та її значення і сфера використання у ході проведення означеного наукового дослідження.

По-п'яте, схвальним видається довготривалість роботи над розроблення і осмислення дисертантом обраної проблематики, яка розпочалася ще у 2010 році, однак сучасні умови української дійсності вимагають, на нашу думку, приділення більшої уваги значенню соціологічної концепції права в умовах воєнного стану. На жаль, автор лише побіжно згадує про означену проблему на сторінках вступу, висновків та обмежуючись одним абзацом на 84 сторінці дисертації. Відтак, вбачається за доцільне висвітлити у ході публічного захисту проблеми функціонування, взаємовпливу соціологічної концепції права на трансформацію правової системи в умовах воєнного стану та її значення у ході повоєнної відбудови України.

Однак, висловлені зауваження мають дискусійний, рекомендаційний характер та є такими, що покликані стимулювати подальший розвиток досліджуваної проблематики. Вони загалом не впливають на загальне позитивне враження від змісту дисертаційної роботи та автореферату, а

також не применшують значення проведеного дослідження для вітчизняної науки і практики.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Таким чином, на підставі вищевикладеного, незважаючи на поставлені зауваження, вважати, що дисертація Вісьтака Ігоря Ярославовича «Соціологічна концепція права в юриспруденції США ХХ століття» за своєю актуальністю, змістом, ступенем новизни, науковим рівнем, практичною цінністю та оформленням є завершеним, самостійним, доказовим дослідженням з актуальної історично-правової проблеми, що має істотне наукове і практичне значення, вирішує конкретне наукове завдання у галузі історично-правової науки, відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор – **Вісьтак Ігор Ярославович** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

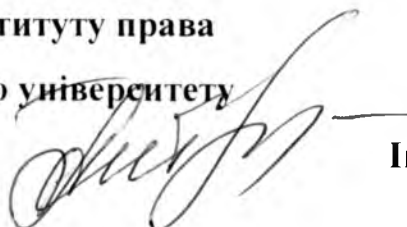
доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри службового та медичного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Іванна МАЦЕЛЮХ

«__» червня 2024 року

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВІСІМЬ СЕКРЕТАР НАД
КАРАУЛЬНА Н.В.
2024Р.

